Welzijnsgids coach- en therapiepaarden

Een praktische leidraad

AERES HOGESCHOOL DRONTEN

Lectoraat Human-Animal Interactions

Colofon

Uitgave:
Aeres Hogeschool Dronten
Tel 088 - 020 60 00
www.aereshogeschool.nl

Auteurs:
Kathalijne Visser, Lydia Nieuwe Weme,
Sandra Haven - Pross, Lianne Jens en Ayella Spaapen

Bijdrage:
Marie-Jose Enders-Slegers, Wendela den Tonkelaar,
Jannette Eggers, Bineke de Vries

ISBN nummer:
9789052851136
9789052851143 e-book

DOI: 10.46884/2024.1

Welzijnsgids coach- en therapiepaarden:
Een praktische leidraad © 2024 by Lectoraat Human-Animal interactions van Aeres Hogeschool Dronten is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

© Stichting Aeres Groep. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Aeres.

Direct naar de volgende pagina

Welzijnsgids coach- en therapiepaarden

Een praktische leidraad

Navigeer heen en weer tussen de hoofdstukken!

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Direct naar de volgende of vorige pagina

"There is something about the outside of a horse that is good for the inside of a man."

Winston Churchill

Let's treasure the horse

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Inhoudsopgave

		pagina
	Colofon	**2**
	Auteurs	**2**
	Woord vooraf	**7**
1.	**Introductie**	**9**
2.	**Belangrijkste welzijnsrisico's rondom het management van paarden in coaching en therapie**	**13**
2.1	Slecht passend harnachement	14
2.2	Overgewicht	15
2.3	Te weinig vrije beweging	15
2.4	Te weinig sociaal contact	16
2.5	Onjuist voermanagement	16
3.	**Gedrag herkennen en interpreteren**	**19**
3.1	Gedragingen die paarden laten zien in een sessie	19
3.2	Wanneer is een gedrag uitstekend of juist onacceptabel	21
3.3	E-learning	25
4.	**In welke gemoedstoestanden verkeren paarden tijdens coach- en therapiesessies?**	**27**
4.1	Gemoedstoestanden bij coachpaarden	27
4.2	Gemoedstoestanden bij therapiepaarden	28
5.	**Optimistisch of pessimistisch**	**31**
6.	**Kenmerken van het coach- en therapiepaard**	**35**
6.1	Kenmerken van de paarden die meededen aan het onderzoek	35
6.2	Karakterprofiel	37
7.	**De werkbelasting van het coach- of therapiepaard**	**43**
7.1	Bereken de belasting van het paard	43
7.2	Inzet coach- en therapiepaarden	44
8.	**Invloed client en sessie effecten op het welzijn van het paard**	**47**
8.1	Houding en zit van de ruiter	47
8.2	Methode van opstappen	48
8.3	Het aantal personen in de ruimte	48
8.4	Andere paarden in de sessie	49
9.	**Effect van de professional op het welzijn van de coach- en therapiepaarden**	**51**
9.1	Leeftijd van de professional	51
9.2	Bekendheid met het paard waarmee gewerkt wordt	52
9.3	Opleiding en achtergrond van de professional	52
9.4	Blijf in gesprek	53
10.	**Conclusie**	**55**
	Dankwoord	**57**
	Bijlage	**59**

Woord vooraf

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Voor u ligt de Welzijnsgids, een praktische leidraad voor iedereen die werkt met coach- en therapiepaarden. Een waardevolle gids boordevol kennis, nieuwe inzichten en praktische adviezen voor iedereen die met paarden werkt, en in het bijzonder mensen uit het werkveld paardondersteunde interventies.

Paarden die actief zijn in therapeutische- en coaching situaties zijn van onschatbare waarde voor mensen om fysieke en mentale uitdagingen het hoofd te bieden, voor mensen die herstellen van trauma of die streven naar persoonlijke ontwikkeling. Het is echter cruciaal dat het welzijn van de paarden gewaarborgd wordt, zodat zij deze belangrijke taken met plezier kunnen vervullen zonder dat het ten koste van hun eigen welzijn gaat.

De inzichten en richtlijnen in deze welzijnsgids zijn het resultaat van het onderzoeksproject 'Welzijn van coach- en therapiepaarden' dat tussen 2021 en 2024 is uitgevoerd. Dit onderzoek bevatte onder andere een uitgebreide veldstudie waaraan de professionals in het veld een belangrijke bijdrage hebben geleverd. Daarnaast hebben tientallen studenten zich enorm ingespannen bij het verzamelen van gegevens en beeldmateriaal.

De inhoud van deze welzijnsgids is met grote zorg samengesteld. Ieder hoofdstuk is gebaseerd op de bevindingen van dit onderzoek en biedt praktische adviezen ter ondersteuning van zowel de paarden als de professionals die met hen samenwerken.

We hopen dat deze welzijnsgids een belangrijke leidraad zal zijn, niet alleen voor degenen die direct betrokken zijn bij het werken met coach- en therapiepaarden, maar ook voor iedereen die geïnteresseerd is in het verbeteren van paardenwelzijn. We geloven dat door het delen van deze kennis, we gezamenlijk kunnen streven naar een toekomst waarin de relatie tussen mens en paard niet alleen wordt gewaardeerd, maar ook bijdraagt aan het welzijn van beiden.

Namens het onderzoeksteam en de betrokken professionals bedanken wij u hartelijk voor uw interesse in ons werk en uw inzet voor het verbeteren van het welzijn van coach- en therapiepaarden. We nodigen u uit om deze gids te ontdekken en de waardevolle inzichten die het biedt, te omarmen en te benutten.

Kathalijne Visser

Lector Human-Animal Interactions –
Aeres Hogeschool Dronten

Namens het consortium van het onderzoeksproject
Welzijn coach- en therapiepaarden

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Hoofdstuk 1

Introductie

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Sinds 2009 is in Nederland een duidelijke groei te zien in het aantal coaching-, therapie- en trainingssessies waarbij dieren worden ingezet bij interventies. Deze sessies hebben als doel om mensen met sociale, fysieke en/of mentale problemen te ondersteunen waardoor er verbeteringen kunnen ontstaan op fysiek, emotioneel, sociaal of cognitief vlak. Zowel de vraag naar als aanbod van diersondersteunde interventies met paarden is in de laatste decennia sterk toegenomen. Deze trend werd bevestigd in 2019 in het rapport 'Dierbare Hulpverleners' van De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA). Het aantal paardencoaches in Nederland is gegroeid van ongeveer 200 in 2011 naar meer dan 1000 paardencoaches in 2023. Ook het aantal maneges dat aangepast of therapeutisch paardrijden aanbiedt is fors gestegen.

Met deze enorme groei in de sector neemt ook de behoefte aan professionalisering toe zoals kwalitatieve opleidingsinstituten die aandacht besteden aan dierenwelzijn, diergezondheid, diergedrag en het risico op zoönosen. Deze ontwikkeling heeft geleid tot ISAAT[1] en IAHAIO[2]-goedgekeurde criteria voor opleidingen tot paardencoach en therapeut die zijn opgenomen in het AAI[3] kwaliteitsregister.

Om het gebruik van dieren in diersondersteunde interventies te rechtvaardigen is het niet alleen van belang dat de bijdrage van deze dieren aantoonbaar effectief is, maar ook dat ze duurzaam, met goed onderbouwde werkwijzen worden ingezet zodat het welzijn gewaarborgd blijft. Dit vraagt een continue afweging tussen het nut voor de mens en de potentiële impact op het welzijn van het dier. Maar hoe worden paarden precies ingezet in coach- en therapiesessies? Wat is de impact van deze sessies op het paard en wat vinden we acceptabel? Welke praktische tools kunnen coaches, therapeuten[4] en instructeurs zelf, direct in de praktijk gebruiken om het welzijn van de paarden in de gaten te houden tijdens het werk? Naar aanleiding van deze vragen is er in 2021 een tweejarig onderzoek gestart naar het welzijn van coach- en therapiepaarden. Dit onderzoek is uitgevoerd door het lectoraat Human-Animal Interactions van Aeres Hogeschool Dronten, in samenwerking met partners uit het werkveld en gesubsidieerd door Regieorgaan Stichting Innovatie Alliantie (Regieorgaan SIA). Dit onderzoek had als doel om:

1. Inzicht te krijgen in hoe paarden de coach- en therapiesessies beleven.
2. Een digitaal trainingspakket te ontwikkelen waarmee coaches, instructeurs en therapeuten gedragingen en gemoedstoestanden bij paarden kunnen herkennen in het werkveld.
3. Bewustwording te creëren in de sector door tijdens het onderzoek coaches, instructeurs en therapeuten in het werkveld op te leiden door middel van het digitale trainingspakket en gedrag te laten observeren.
4. Praktische handvaten te delen om het welzijn van de coach- en therapiepaarden goed te kunnen inschatten en te waarborgen.

[1] International Society for Animal Assisted Therapy (ISAAT)
[2] International Association of Human-Animal Interaction Organizations
[3] Animal Assisted Intervention
[4] Therapeut is een BIG geregistreerd behandelaar.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

In het onderzoek is gekeken naar twee verschillende typen paardondersteunde interventies: coaching en therapie. In deze welzijnsgids verstaan we onder 'coaching' de interventies die gericht zijn op de persoonlijke ontwikkeling van de coachee. Tijdens deze coachsessies in dit onderzoek wordt er met name vanaf de grond gewerkt met de paarden (90% van de sessies) en in enkele gevallen bereden (10% van de sessies). Onder 'therapie' verstaan we het aangepast en therapeutisch paardrijden. Tijdens deze therapiesessies in dit onderzoek worden de paarden met name bereden (97% van de sessies) en wordt er vrij zelden vanaf de grond met het paard gewerkt (3% van de sessies).

Dankzij een aanzienlijke inzet vanuit het werkveld is het in dit onderzoek mogelijk geweest om 830 coach- en therapiesessies te onderzoeken, waarbij totaal 107 paarden betrokken waren. Uit deze dataset zijn diverse bevindingen naar voren gekomen, waaronder inzichten in de verschillende gemoedstoestanden die paarden laten zien tijdens een coaching- of therapie-sessie, factoren die de gemoedstoestanden beïnvloeden, ethische grenswaarden van hoe vaak bepaalde gedragingen mogen of zouden moeten voorkomen in een sessie, een karakterprofiel van het coach- en therapiepaard en een berekening voor de 'werkbelasting' van het paard in een coach- of therapiesessie. Met deze welzijnsgids streven we ernaar om de bevindingen uit dit onderzoek in de vorm van praktische richtlijnen met het werkveld te delen. Ons doel is om samen het welzijn van coach- en therapiepaarden te blijven waarborgen.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Hoofdstuk 2

Belangrijkste welzijnsrisico's rondom het management van paarden in coaching en therapie

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Om het welzijn van de coach- en therapiepaarden te waarborgen is het van belang om te kijken welke risico's deze paarden lopen op het gebied van gezondheid, werk en management. Op basis van literatuuronderzoek en input vanuit het werkveld is er een risico-inventarisatie gedaan naar welke factoren de grootste impact hebben in deze sector (zie tabel 1 in kader). Hieruit blijkt dat de grootste risico's bij coach- en therapiepaarden te herleiden zijn naar de gezondheid, de omgeving en de voeding. Hieronder worden de grootste risico's nader toegelicht. De complete lijst met risicofactoren is terug te vinden in de tabel met risicofactoren (zie tabel 2).

Tabel 1. Welzijnsimpact bepaald aan de hand van de ernst en duur van een welzijns-consequentie (aangepast naar Visser et al., (2015). Risicoanalyse dierenwelzijn zuivelketen; Deskstudie en expert opinie)

De impact is de ernst afgezet tegen de duur van de welzijnsconsequentie, waardoor een range ontstaat van score 1-7 (tabel 1), waarbij score 1 geen welzijnsimpact geeft (afwezige ernst) en 7 een zeer hoge welzijnsimpact (hoge ernst, lange duur). Vervolgens kan de welzijnsimpact ingedeeld worden naar laag (1,2,3), middel (4) en hoog (5,6,7).

Impact = Ernst en duur					
	Afwezig	Beperkt	Matig	Ernstig	Zeer ernstig
Kort	1	2	3	4	5
Middellang	1	3	4	5	6
Lang	1	4	5	6	7

Tabel 2. Risicofactoren

Domein	Onderwerp	Impact
Gezondheid	Slecht passend harnachement	6
Fysieke omgeving	Beperkte bewegingsruimte in huisvesting	6
Fysieke omgeving	Beperkte mogelijkheden sociaal contact	6
Gezondheid	Hoge Body Condition Score (BCS5)	6
Voeding	Te lange tijd vasten	5
Voeding	Onvoldoende ruwvoer per etmaal	5
Gezondheid	Hoge Body Condition Score (BCS4)	5
Gezondheid	Invloed achtergrond paard - sessie/les op het paard	4
Gedragsinteracties	Onvoldoende begeleiding paard	4
Gezondheid	Inzet paarden met pensioengerechtigde leeftijd-sessie/les op het paard	4
Gezondheid	Inzet jonge paarden - sessie/les op het paard	4
Gezondheid	Inzet drachtige merries - sessie/les op het paard	4
Gedragsinteracties	Coach/instructeur onbekend met het paard	4
Gedragsinteracties	Coach/instructeur onvoldoende kennis van paarden	4
Gezondheid	Te zware ruiters	4
Gezondheid	Invloed achtergrond paard - sessie/les naast het paard	3
Fysieke omgeving	Onrustige plaats sessie/les	3
Gezondheid	Inzet paarden met pensioengerechtigde leeftijd - sessie/les naast het paard	3
Gedragsinteracties	Onvoldoende aandacht (evaluatie) juiste combinatie paard-client	3
Gezondheid	Onvoldoende preventieve veterinaire zorg - hoefsmid/tandarts	3
Gedragsinteracties	Onvoldoende gewenning paard met sessie/les omgeving/materiaal	3
Gezondheid	Inzet jonge paarden - sessie/les naast het paard	3
Gezondheid	Inzet drachtige merries - sessie/les naast het paard	2
Gedragsinteracties	Coach/instructeur onvoldoende ervaring met paarden	2
Gedragsinteracties	Coach/instructeur onvoldoende ervaring met paardondersteunde interventies	2
Gezondheid	Onvoldoende preventieve veterinaire zorg – vaccinaties	2

2.1 Slecht passend harnachement

Een slecht passend harnachement (hieronder vallen bijvoorbeeld halster, hoofdstel en zadel) wordt binnen deze sector gezien als risicofactor met hoogste impact op verminderd welzijn. Harnachement wordt gebruikt om op een veilige, comfortabele manier te kunnen communiceren tussen ruiter en paard. Dit is alleen mogelijk wanneer harnachement goed is aangepast aan het paard. Of een harnachement slecht passend is hoeft niet altijd direct duidelijk zichtbaar te zijn, maar een knellend of schurend zadel kan wel aanzienlijk pijnlijk zijn voor het paard. Slecht passend tuig of tuig dat scheef is aangebracht kan leiden tot drukplekken, scheve belasting of open wonden. Ook heeft niet iedereen voldoende kennis over het harnachement om te kunnen bepalen wanneer het goed zit. Daarnaast kan het lichaam van het paard veranderen in de loop van de tijd. Regelmatige controle van het harnachement, door een professional die hiervoor is opgeleid is dan ook erg belangrijk.

BCS score systeem alle paarden, uitgezonderd fokmerries

0 Very poor

Pelvis	*Back and ribs*	*Neck*
Angular, skin tight Very sunken rump Deep cavity under tail	Skin tight over ribs Very prominent and sharp backbone	Marked ewe neck Narrow and slack at base

1 Poor

Pelvis	*Back and ribs*	*Neck*
Prominent pelvis and croup Sunken rump but skin supple Deep cavity under tail	Ribs easily visible Prominent backbone with skin sunken on either side	Ewe neck, narrow and slack at base

2 Moderate

Pelvis	*Back and ribs*	*Neck*
Rump flat either side of backbone Croup well-defined, some fat Slight cavity under tail	Ribs just visible Backbone covered but spines can be felt	Narrow but firm

3 Good

Pelvis	*Back and ribs*	*Neck*
Covered by fat and rounded No gutter Pelvis easily felt	Ribs just covered and easily felt No gutter along back Backbone well covered but spines can be felt	No crest (except for stallions) firm neck

4 Fat

Pelvis	*Back and ribs*	*Neck*
Gutter to root of tail Pelvis covered by soft fat Need firm pressure to feel	Ribs well covered – need pressure to feel	Slight crest Wide and firm

5 Very fat

Pelvis	*Back and ribs*	*Neck*
Deep gutter to root of tail Skin dispended Pelvis buried, cannot be felt	Ribs buried, cannot be felt Deep gutter along back Back broad and flat	Marked crest Very wide and firm Folds of fat

Figuur 1. BCS score systeem alle paarden, uitgezonderd fokmerries. Aangepast naar Caroll C.L. en Huntington P.J. (1988), Body Condition Score systeem paard, uitgezonderd fokmerries.

2.2 Overgewicht

Het gewicht van het paard kan fluctueren door de verschillende seizoenen en/of levensfasen heen. Dit is dan ook een aspect wat goed in de gaten gehouden moet worden. De voedingstoestand kan gemonitord worden met de Body Condition Score (BCS). Bij een BCS op een schaal van 1 tot 5, zijn scores van 2 of lager en 4 of hoger ongewenst (zie figuur 1). Een overmatige voedingstoestand (score ≥ 4) kan veroorzaakt worden door overmatige voeding, verkeerde voeding en/of te weinig beweging. Dit heeft voor de gezondheid van het paard grote gevolgen zoals: problemen met de pezen en gewrichten, verminderde vruchtbaarheid, verhoogde kans op insuline resistentie, op equine metabole syndrome en op hoefbevangenheid. Het is daarom belangrijk om de voedingstoestand van het paard goed in de gaten te houden en bij twijfel advies te vragen aan een voedingsdeskundige. Als basis krijgen alle paarden ruwvoer; sommige paarden krijgen daar als aanvulling ook krachtvoer en voedingssupplementen bij.
De hoeveelheid ruwvoer is een belangrijk aandachtspunt.
Als richtlijn geldt dat de dagelijkse hoeveelheid ruwvoer idealiter gelijk staat aan 1,5% van het gewenste lichaamsgewicht van het paard, uitgedrukt in droge stof. Naast de hoeveelheid is ook een geleidelijke opname over de dag belangrijk. Hiervoor is het gebruik van een slowfeeder en het geven van niet giftige eetbare takken voor paarden die neiging hebben te zwaar te worden een goede keuze.

Tip: Om te kijken of jouw coach- of therapiepaard een goed gewicht heeft kan je figuur 1 gebruiken om je paard een score van 0 tot 5 te geven waarbij 3 het ideale gewicht is.

2.3 Te weinig vrije beweging

Paarden leggen in de natuur dagelijks 5 tot 10 kilometer af, waarbij ze zich gedurende 14 tot 16 uur met 'hapje-stapje' verplaatsen. Paarden in individuele stallen bewegen echter beduidend minder, gemiddeld 1,7 kilometer per dag. Beweging is essentieel voor hun behoeften, waaronder foerageren, sociaal gedrag en lichaamsverzorging. Het regelmatig en vrij kunnen bewegen is belangrijk voor de spieren en gewrichten en het op gezond gewicht blijven van paarden. Daarnaast kan beperkte beweging leiden tot mentale stress bij paarden. Dit kan zich uiten in stereotiep gedrag. Stereotypieën bij paarden zijn herhaalde, vormvaste gedragspatronen (bijvoorbeeld weven, kribbebijten/luchtzuigen, boxlopen) die per paard verschillen en ogenschijnlijk geen duidelijke functie hebben. Het ontstaan van stereotypieën is gerelateerd aan het chronisch niet of onvoldoende kunnen uitvoeren van gedragsbehoeften van het paard, dit zorgt voor frustratie bij het paard.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Beperking in beweging beïnvloedt ook sociale interacties, cruciaal voor het sociale welzijn van paarden, die van nature kuddedieren zijn. Als paarden niet genoeg, op de juiste manier bewegen is het dus schadelijk voor hun lichamelijke en mentale gesteldheid. Daarom is het belangrijk dat de paarden naast hun werk voldoende ruimte en vrije beweging krijgen.

Tip:
- Voor een goede mentale en fysieke gezondheid moeten paarden dagelijks minimaal enkele uren (minstens vier) buiten de stal doorbrengen voor voldoende vrije beweging. Dit is naast georganiseerde activiteiten zoals training.
- Een permanente uitloop bij de stal kan een paard meer controle geven over zijn mate van beweging en interacties met de omgeving, wat stress kan verminderen.

2.4 Te weinig sociaal contact

Paarden zijn zeer sociale dieren. In het wild leven ze in een unieke sociale samenstelling waarbij families langere tijd bij elkaar blijven, en er onderling sterke sociale banden en vriendschappen ontstaan. Er is dan ook een sterke drang voor paarden om sociaal contact op te zoeken. Ze hebben meer nodig dan alleen andere paarden zien, horen of ruiken.
Paarden die onvoldoende sociaal contact hebben lopen een hoog risico op het ontwikkelen van gedragsproblemen. Daarnaast laten paarden met weinig tot geen mogelijkheden voor uitvoeren van sociaal gedrag veel hogere stressniveaus zien tijdens het werk. Daarom is regelmatig en stabiel sociaal contact tussen paarden erg belangrijk voor hun welzijn.

Tip: Huisvest paarden 24/7 in stabiele groepen met voldoende ruimte. Als paarden in individuele stallen gehouden worden dan is het belangrijk om de scheidingen tussen de boxen zo open mogelijk te houden en vriendjes naast elkaar te zetten.

2.5 Onjuist voermanagement

Het welzijn en de gezondheid van paarden zijn nauw verbonden met het voermanagement, met name de beschikbaarheid van ruwvoer en de duur van vastenperiodes. Paarden zijn van nature herbivoren die zich hebben ontwikkeld om gedurende de hele dag kleine hoeveelheden te eten. Dit natuurlijke voedingspatroon is essentieel voor een goede maagdarmgezondheid. Het onvoldoende verstrekken van ruwvoer en het toelaten van lange vastenperiodes kunnen leiden tot verschillende gezondheids- en welzijnsproblemen. Paarden zouden niet langer dan 6 uur aaneengesloten zonder ruwvoer moeten zijn. Langere periodes zonder ruwvoer kunnen leiden tot ernstige gezondheids-problemen, waaronder een verhoogd risico op maagzweren en koliek.

Tip:
- Optimaliseer bij overgewicht de voedingstoestand van het paard bij voorkeur onder nauwgezette supervisie van een gekwalificeerde dierenarts of een gecertificeerde voedingsdeskundige. Dit is essentieel om voedingstekorten te voorkomen.
- Gebruik slowfeeders, biedt niet giftige takken aan en verminder de hoeveelheid krachtvoer.
- Zorg dat het paard voldoende toegang heeft tot ruwvoer, het paard mag maximaal 6 uur aaneengesloten vasten.
- Geef elk paard minimaal 1,5 kilo droge stof ruwvoer per 100 kilo lichaamsgewicht per dag. Voor een paard met een gemiddeld gewicht van 600 kg betekent dit bijvoorbeeld dagelijks ongeveer 10 kg hooi, 13 kg kuilvoer of 45 kg vers gras (ervan uitgaand dat dit uit 80% water bestaat).

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Hoofdstuk 3

Gedrag herkennen en interpreteren

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

3.1 Gedragingen die paarden laten zien in een sessie

Tijdens de coach- en therapiesessies laten paarden continu een grote diversiteit aan gedragingen zien. Maar welke gedragingen zeggen eigenlijk iets over hoe het paard de sessie ervaart? Aan de hand van wetenschappelijke literatuur en input vanuit het werkveld zijn 21 gedragingen geselecteerd die iets zeggen over hoe het paard een sessie beleeft. In tabel 3 vind je een overzicht van deze 21 gedragingen.

In dit onderzoek is voor elk van deze 21 gedragingen aangegeven of deze niet, soms of regelmatig voorkwamen tijdens een coach- of therapiesessie (zie bijlage 12.1).

Hoe vaak deze gedragingen zijn voorgekomen in de coach- en therapiesessies is weergegeven in figuur 2 en 3. Uit dit onderzoek blijkt dat coach- en therapiepaarden in de sessies overwegend gedragingen vertonen die in de literatuur geassocieerd worden met positieve emoties zoals staart losjes, hoofd laag, oren naar voren en een actief orenspel en relatief weinig gedragingen die in de literatuur geassocieerd worden met negatieve emoties zoals staartzwiepen, lippen stijf op elkaar of happen of bijten. Dit suggereert dat paarden die ingezet worden in coaching- en therapiesessies over het algemeen een positieve emotionele staat ervaren.

Afbeelding 1. Spanning rond de mond en lippen stijf op elkaar

Tabel 3. De gedragingen die zijn meegenomen in dit onderzoek.

Context	Gedrag
Oren	Actief orenspel
	Naar voren
	Plat in de nek
Staart	Zwiepen
	Losjes
Mond	Smakken/kauwen
	Gapen
	Lippen stijf (afbeelding 1)
Hoofdhouding	Laag
	Schudden
	Hoog
Interactie mens	Happen/bijten
	Toenadering zoeken
	Afstand nemen
Vocalisatie	Briesen
	Snurken en blazen
Hele Lichaam	Op rust staan
	Schrapen
	Zelf groomen
	Mesten
Overig	Rollen

Gedragingen coachpaarden

Figuur 2 Gedragingen coachpaarden. Hoe vaak de 21 gedragingen voorkwamen in een coachsessie uitgedrukt in percentage van totaal aantal sessies.

Gedragingen therapiepaarden

Figuur 3 Gedragingen therapiepaarden. Hoe vaak de 21 gedragingen voorkwamen in een therapiesessie uitgedrukt in percentage van totaal aantal sessies.

3.2 Wanneer is een gedrag uitstekend of juist onacceptabel

Het welzijn van paarden wordt vaak ingeschat aan de hand van het gedrag dat ze vertonen. Zo wordt staartzwiepen, in de afwezigheid van insecten, vaak gezien als een teken van irritatie of frustratie. Experts[1] hebben de gedragingen in dit onderzoek beoordeeld en daaruit is naar voren gekomen dat van de 21 gedragingen die paarden laten zien in sessies 15 gedragingen gezien worden als gedragingen die passen bij negatieve emoties en zes gedragingen die passen bij positieve emoties (zie tabel 4). Vooral aan deze laatste categorie, positieve gedragingen, wordt vaak minder aandacht besteed terwijl dit wel nodig is voor het inschatten van de emotionele toestand. Het is namelijk belangrijk om te beseffen dat de afwezigheid van negatieve gedragingen niet automatisch betekent dat het paard in een positieve gemoedstoestand verkeert. Maar betekent dit dat een paard in een coach- of therapiesessie negatieve gedragingen dan helemaal niet mag vertonen? Zoals voor alle negatieve gedragingen geldt dat we dit gedrag graag zo min mogelijk zien. Maar wat is zo min mogelijk? Om hier richtlijnen voor te bieden zijn er werksessies met experts gehouden waarbij zij grenswaarden hebben aangegeven voor de negatieve gedragingen hoe vaak een gedrag maximaal mag voorkomen in een sessie om het nog als acceptabel te beschouwen en bij hoeveel keer het als uitstekend beschouwd wordt (zie tabel 4).

Let eens op het gedrag van de paarden waar jij mee werkt.

- Welke gedragingen komen er voor in jouw coach- of therapiesessie?
- Zijn dit overwegend positieve of negatieve gedragingen?
- Hoe beïnvloedt het type sessie of client deze gedragingen?

Begrippen: emotie en gemoedstoestand

Het verschil tussen emotie en gemoedstoestand bij paarden (en in het algemeen) ligt vooral in de duur en specificiteit van deze ervaringen.

Emoties zijn reacties op specifieke stimuli of gebeurtenissen en zijn meestal van korte duur. Ze kunnen vrij snel veranderen en zijn reactief van aard. Bij paarden kunnen emoties worden opgewekt door directe gebeurtenissen of omgevingen, zoals vreugde bij het zien van een bekend persoon of angst voor een onverwacht geluid. Emoties zijn vaak duidelijk te herkennen aan specifieke lichaamstaal en gedragingen, zoals hinniken van blijdschap of oren naar achteren leggen bij irritatie of angst.

Gemoedstoestanden daarentegen zijn meer algemeen en kunnen langer aanhouden. Een gemoedstoestand is een algemene emotionele toestand die niet per se door één specifieke stimulus wordt veroorzaakt, maar kan voortkomen uit een combinatie van factoren, zoals het algemene welzijn, gezondheid, en de omgeving. Gemoedstoestanden beïnvloeden hoe een paard op verschillende stimuli reageert over een langere periode. Voorbeelden van gemoedstoestanden bij paarden zijn kalmte, stress, of tevredenheid.

In essentie zijn emoties meer moment gebonden en specifiek, terwijl gemoedstoestanden een breder, langduriger achtergrondgevoel of -stemming weergeven. Beiden zijn belangrijk voor het begrijpen van het welzijn en de behoeften van paarden. In deze gids worden beide begrippen met bovenstaande definities gebruikt.

[1] Experts voor dit onderdeel van het onderzoek waren professionals uit het veld met veel ervaring met coach- en therapiepaarden, dierenartsen, ethologen

Hetzelfde is gedaan voor de positieve gedragingen: wat is het minimale aantal keer dat we het gedrag in een sessie willen zien om het acceptabel te vinden en boven welk aantal keer moet het gedrag komen willen we het beschouwen als uitstekend. Dit is gedaan aan de hand van fictieve casussen.

Met deze 'grenswaarden' is inzicht verkregen in wat door experts gezien wordt als acceptabel en wat als uitstekend. Maar komt dit ook overeen met wat de paarden daadwerkelijk laten zien in de sessies? In figuur 4 (pag. 24) zie je niet alleen de grenswaarden voor elk gedrag die zijn bepaald door de experts, maar ook bij hoeveel procent van de sessies deze gedragingen regelmatig voorkwamen bij de individuele coach- en therapiepaarden die meededen in het onderzoek.

- De rode zones staan voor het percentage van de sessies waarvan de experts aangeven dat dit gedrag als onacceptabel gezien wordt.
- De groene zones staan voor het percentage van de sessies waarvan de experts aangeven dat dit gedrag als uitstekend gezien wordt.
- Vierkantjes zijn de therapiepaarden
- Driehoekjes zijn de coachpaarden

Negatieve gedragingen
Wat opvalt is dat zowel bij coach- als therapiesessies de negatieve gedragingen over het algemeen binnen de groene of neutrale (witte) zone zitten. Enkele gedragingen zoals gapen, snurken of blazen, hoofd hoog, zichzelf krabben, smakken en kauwen kwamen in dit onderzoek in teveel sessies regelmatig voor dan wat de experts als acceptabel achten. Het is dan ook belangrijk dat coaches, instructeurs en therapeuten zich ervan bewust zijn dat, wanneer deze gedragingen regelmatig voorkomen in een groot aantal van de sessies, het welzijn van de paarden aangetast wordt. Het herkennen en tijdig signaleren van deze gedragingen is dan ook van belang om het welzijn van de coach- en therapiepaarden te blijven waarborgen.

Positieve gedragingen
Over het algemeen vertoonden de paarden meer positieve gedragingen tijdens de sessies dan negatieve gedragingen. Maar als we de data van de veldstudie naast de grenswaarden van de experts leggen dan laten sommige paarden deze gedragingen toch nog te weinig zien in de sessies. Dit tekort aan opgemerkte positieve gedragingen kan enerzijds verklaard worden door het feit dat de paarden deze positieve gedragingen gewoon in onvoldoende mate hebben laten zien en anderzijds door de manier hoe wij mensen hebben geleerd om naar welzijn te kijken. Traditioneel gezien wordt goed welzijn vooral beschouwd als de afwezigheid van negatieve gedragssignalen. Door de jaren heen is er in het onderzoek vooral aandacht geweest voor gedragingen die passen bij negatieve emoties, pas de laatste jaren is er meer aandacht gekomen voor onderzoek waarbij ook aandacht is voor welke gedragingen passen bij positieve emoties. Het is dus van belang dat coaches, instructeurs en therapeuten meer gaan opletten of er positieve gedragingen zijn die de paarden in sessies laten zien en daarnaast zoeken naar mogelijkheden om paarden meer positieve ervaringen te bieden. Een eerste stap hierin is het (her)kennen en signaleren van deze positieve gedragingen.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Tabel 4. Grenswaarden per gedrag met bijbehorende indicatie of het kenmerkend is voor een negatieve of positieve emotie wanneer het gedrag regelmatig voorkomt zoals gescoord door experts.

Onacceptabel	Gedrag	Positief of negatief gedrag	Uitstekend
Vaker dan 55% van de sessies	Regelmatig happen of bijten	Negatief	Minder dan 4% van de sessies
Vaker dan 36% van de sessies	Regelmatig lippen stijf op elkaar	Negatief	Minder dan 5% van de sessies
Vaker dan 53% van de sessies	Regelmatig schudden met hoofd	Negatief	Minder dan 6% van de sessies
Vaker dan 67% van de sessies	Regelmatig schrapen	Negatief	Minder dan 7% van de sessies
Vaker dan 56% van de sessies	Regelmatig staartzwiepen	Negatief	Minder dan 9% van de sessies
Vaker dan 43% van de sessies	Regelmatig oren plat in de nek	Negatief	Minder dan 10% van de sessies
Vaker dan 50% van de sessies	Regelmatig rollen	Negatief	Minder dan 10% van de sessies
Vaker dan 50% van de sessies	Regelmatig mesten	Negatief	Minder dan 10% van de sessies
Vaker dan 57% van de sessies	Regelmatig gapen	Negatief	Minder dan 13% van de sessies
Vaker dan 56% van de sessies	Regelmatig snurken of blazen	Negatief	Minder dan 14% van de sessies
Vaker dan 56% van de sessies	Regelmatig op rust staan	Negatief	Minder dan 15% van de sessies
Vaker dan 62% van de sessies	Regelmatig hoofd hoog	Negatief	Minder dan 16% van de sessies
Vaker dan 54% van de sessies	Regelmatig zelf groomen	Negatief	Minder dan 19% van de sessies
Vaker dan 51% van de sessies	Regelmatig smakken en kauwen	Negatief	Minder dan 20% van de sessies
Vaker dan 59% van de sessies	Regelmatig afstand nemen	Negatief	Minder dan 26% van de sessies
Minder dan 16% van de sessies	Regelmatig briesen	Positief	Vaker dan 75% van de sessies
Minder dan 32% van de sessies	Regelmatig toenadering zoeken	Positief	Vaker dan 80% van de sessies
Minder dan 37% van de sessies	Regelmatig actief orenspel	Positief	Vaker dan 68% van de sessies
Minder dan 40% van de sessies	Regelmatig hoofd laag	Positief	Vaker dan 79% van de sessies
Minder dan 45% van de sessies	Regelmatig oren naar voren	Positief	Vaker dan 87% van de sessies
Minder dan 52% van de sessies	Regelmatig staart losjes	Positief	Vaker dan 83% van de sessies

Gedragingen per paard

Figuur 4. Grenswaarden volgens de experts en de gemiddelde waarde per paard over 10 sessies waarbij vierkantjes therapiepaarden weergeven en driehoekjes coachpaarden. Groene blokken staat voor uitstekend en rode blokken voor onacceptabel.

Kijk eens goed naar het gedrag van jouw paard tijdens 5 à 10 coach- of therapiesessies.

- Hoe vaak komen de 21 gedragingen voor?
- Komen deze gedragingen met name in de in de categorie 'onacceptabel', 'neutraal' of 'uitstekend' voor?
- Wat kenmerkt de sessies waarbij je paard vaker gedragingen vertoont in de rode zone?
- Zijn er mogelijkheden om aanpassingen te doen aan de sessies waardoor het gedrag van het paard vaker in
- de neutrale of uitstekende zone blijft?

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

3.3 E-learning

Het herkennen van gedrag is van cruciaal belang om het welzijn van het paard goed in te kunnen schatten. Daarom hebben we naast deze gids een online trainingsmodule ontworpen. In deze e-learning leer je aan de hand van foto- en videomateriaal uit het werkveld de verschillende gedragingen die in dit onderzoek zijn meegenomen herkennen en benoemen. Zo train je je oog en leer je hoe je het gedrag dat in dit onderzoek is meegenomen kan scoren en wanneer een bepaald gedrag door experts als onacceptabel of juist als acceptabel gezien wordt.
De e-learning is ondergebracht bij de branchevereniging Vereniging Aanbieders Dier en Zorg, en is beschikbaar voor iedereen die interesse heeft in het welzijn van coach- en therapiepaarden.

Hoofdstuk 4

In welke gemoedstoestanden verkeren paarden tijdens coach- en therapiesessies?

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Om te beoordelen hoe het welzijn van dieren is moeten we kijken naar hoe het individu de situatie ervaart en beleeft.
Dit wordt ook wel de mentale resultante genoemd van alle factoren die een invloed hebben op het welzijn van het dier: de omgeving/huisvesting/management, de voeding, de gezondheid en de gedragsinteracties. Om die beleving te monitoren kijken we naar gedragingen die passen bij emoties, dit kunnen zowel negatieve als positieve emoties zijn. Wanneer een dier negatieve ervaringen kan overwinnen en veel positieve ervaringen opdoet, bevindt het zich in een positieve gemoedstoestand, en beschouwen we het welzijn als goed. Kan aan de hand van de gedragingen, die samen voorkomen in een sessie, iets gezegd worden over de emoties en de gemoedstoestanden van de paarden tijdens de sessie? Omdat therapiepaarden in dit onderzoek over het algemeen anders worden ingezet (bereden) dan de coachpaarden (voornamelijk onbereden) hebben we deze twee groepen apart geanalyseerd.

4.1 Gemoedstoestanden bij coachpaarden

Voor coachpaarden hebben we zes verschillende gemoedstoestanden gevonden die voorkomen tijdens de sessies: comfortabel, gespannen, ontladen, geagiteerd, rusteloos, en ontkoppeld. In figuur 5 zijn deze gemoedstoestanden toegelicht met bijbehorende gedragingen. Sommige van deze gemoedstoestanden zijn duidelijk negatief zoals 'gespannen' of 'geagiteerd', in tegenstelling tot zich 'comfortabel' voelen wat juist gezien wordt als positief. De gemoedstoestand 'ontladen' kan als zowel positief als negatief gezien worden. Het is een goed teken dat het paard naar een ontspannen staat terugkeert, maar dit betekent wel dat het paard, hieraan voorafgaand, een zekere mate van spanning of stress ervaren heeft. Vertoont het paard in een coachsessie meerdere malen een teken van ontlading dan is het goed om eens na te gaan of het paard niet ook te veel spanning of stress opbouwt in een sessie.

Figuur 5. Gemoedstoestanden die paarden laten zien tijdens coachsessies.

De overig twee gemoedstoestanden, 'rusteloos' en 'ontkoppeld', kunnen zich voordoen in zowel positieve als negatieve situaties. Zo kan 'rusteloosheid' ontstaan uit enthousiasme, anticipatie of nervositeit. De gemoedstoestand 'ontkoppeld zijn' is lastiger te duiden. Dit lijkt met name voor te komen wanneer paarden niet actief lijken deel te nemen aan de sessie. Gedragingen die samenhangen met 'ontkoppeld zijn' zijn op 'rust staan' en 'zelf groomen'. In eerste instantie zou je kunnen denken dat deze gedragingen aangeven dat het paard juist ontspannen is. Maar zowel 'op rust staan' als 'zelf groomen' kunnen ook uitingen zijn van lichte stress of onzekerheid.

Niet alle gemoedstoestanden komen even vaak voor in de sessies. Zo springt de gemoedstoestand 'comfortabel' er in positieve zin uit (zie figuur 6). Op een schaal van 1-10 scoren de coachpaarden daar gemiddeld een 7,4. Voor de gemoedstoestand 'gespannen' scoren ze gemiddeld een 2,9, voor 'ontladen' een 3,4, voor 'rusteloos' een 3,6, voor 'geagiteerd' een 3,0 en voor 'ontkoppeld' een 3,4.

4.2 Gemoedstoestanden bij therapiepaarden

Bij therapiepaarden zijn er vier vergelijkbare gemoedstoestanden gevonden: spanning opbouwen, geagiteerd, ontladen en comfortabel (zie figuur 7). Omdat de therapiepaarden in dit onderzoek overwegend bereden worden in tegenstelling tot coachpaarden hebben zij minder vrijheid en mogelijkheden om hun gedrag te uiten. Dit zou kunnen verklaren waarom de gemoedstoestanden 'rusteloos' en 'ontkoppeld' niet naar voren kwamen in de analyses, evenals waarom de vier geïdentificeerde gemoedstoestanden soms voortkomen uit licht verschillende gedragingen.

Niet alle gemoedstoestanden komen even vaak voor in de sessies. Zo springt de gemoedstoestand 'comfortabel' er in positieve zin uit (zie figuur 8). Op een schaal van 1-10 scoren de therapiepaarden daar gemiddeld een 7,2. Voor de gemoedstoestand 'geagiteerd' scoren ze gemiddeld een 3,1, voor 'ontladen' een 3,1 en voor 'spanning opbouwen' een 2,2.

Gemoedstoestanden coachpaarden

Figuur 6. Gemiddlede score per gemoedstoestand voor paarden in coachsessies op een schaal van 1-10.

Gemoedstoestanden therapiepaarden

Figuur 8. Gemiddelde score per gemoedstoestand voor paarden in therapiesessies op een schaal van 1-10.

Spanning opbouwen

Het paard ervaart in toenemende mate opwinding door stress

Gedragingen

- Op rust staan
- Afstand nemen
- Lippen stijf op elkaar
- Smakken/ kauwen
- Hoofd hoog

Geagiteerd

Het paard ervaart boosheid en/of frustratie

Gedragingen

- Staartzwiepen
- Happen/bijten
- Oren plat in de nek
- Lippen stijf op elkaar

Ontladen

Het paard ervaart rust na een bepaalde mate van stress of opwinding

Gedragingen

- Briesen
- Smakken/ kauwen

Comfortabel

Een ontspannen paard in interactie met zijn of haar omgeving

Gedragingen

- Oren naar voren
- Actief orenspel

Figuur 7. Gemoedstoestanden die paarden laten zien tijdens therapiesessies.

Hoofdstuk 5

Optimistisch of pessimistisch?

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Paarden die een hoog welzijnsniveau genieten, zijn doorgaans geneigd om optimistische keuzes te maken. Deze paarden neigen ertoe het metaforische glas als halfvol in plaats van halfleeg te beschouwen. Dus, de omstandigheden zijn direct gerelateerd aan het welzijn van het paard: hoe beter deze omstandigheden zijn, des te beter voelt het paard zich en des te optimistischer is zijn blik op de wereld. Om dit niveau van optimisme bij dieren te meten, is in dit onderzoek gebruikgemaakt van de Cognitive Bias Test.

De Cognitive Bias Test

Het paard leert in deze test om een verband te leggen tussen een bepaalde locatie in een paddock en een positieve gebeurtenis (voerbak met lekkere brokken), terwijl ze een andere locatie in dezelfde paddock leren te associëren met een negatieve gebeurtenis (voerbak met brokken met een vieze smaak). Wanneer het paard dit eenmaal doorheeft zal het relatief snel naar de 'positieve' voerbak en niet of heel traag naar de 'negatieve' voerbak lopen (zie afbeelding 2). Maar hoe zou het paard reageren wanneer de voerbak precies tussen deze twee locaties ingezet wordt? Schat het paard zijn kansen op lekker voer eerder optimistisch of pessimistisch in? En wat als de voerbak net een klein stukje van de negatieve locatie af staat? Wetenschappelijk onderzoek op andere plaatsen in de wereld laat zien dat dieren met een beter welzijn hun kansen op een beloning positief inschatten en bereid zijn om naar de voerbak in het midden te lopen en zelfs, al dan niet wat langzamer, toch ook voor de zekerheid nog even de voerbak vlak bij de negatieve locatie zullen controleren (zie afbeelding 3). Dit in tegenstelling tot dieren die gehouden zijn onder slechtere omstandigheden.

Afbeelding 2. Posities van de voerbakken in de Cognitive Bias Test tijdens de aanleerfase.

Afbeelding 3. De 5 testposities van de voerbakken in de Cognitive Bias Test

Therapiesessie of reguliere rijles, wanneer is een paard optimistischer?
Deze Cognitive Bias Test kan dus gebruikt worden om lange termijn gemoedstoestanden te meten, maar wanneer deze direct na een bepaalde situatie of gebeurtenis wordt uitgevoerd kan deze test ook inzicht geven in hoe het paard die situatie of gebeurtenis emotioneel ervaren heeft. Deze test is gebruikt in dit onderzoek om erachter te komen of therapiepaarden de therapiesessies als positiever of negatiever ervaarden dan een reguliere rijles.

De resultaten laten zien dat therapiepaarden na een therapiesessie even bereid zijn om naar de verschillende voerposities toe te lopen als na een reguliere rijles (zie figuur 9). Dit betekent dat een therapiesessie eenzelfde effect heeft op de gemoedstoestand van het paard als een reguliere rijles.
Een opvallend detail is dat de paarden pas wanneer de voerbak in de 'bijna negatieve' locatie geplaatst werd langzamer gingen lopen en niet al vertraagden bij de middelste of 'bijna positieve' locatie. Dit wijst erop dat de therapiepaarden vrij positief zijn ingesteld zowel na een therapiesessie als na een reguliere rijles.

Figuur 9. Snelheid waarmee therapiepaarden naar de verschillende voerposities in de Cognitive Bias Test lopen zowel na een therapiesessie als na een reguliere rijles.

Hoofdstuk 6

Kenmerken van het coach- en therapiepaard

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

6.1 Kenmerken van de paarden die meededen aan het onderzoek

Welke eigenschappen zijn nou kenmerkend voor coach- en therapiepaarden en waar zitten de verschillen tussen deze twee groepen? In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de kenmerken van de 107 coach- en therapiepaarden die meededen in dit onderzoek.

Geslacht
Als er gekeken wordt naar het geslacht van paarden in zowel coach- als therapiesessies, ligt de verhouding ruinen en merries dicht bij elkaar, maar worden er net wat meer ruinen ingezet. Hengsten worden zeer zelden ingezet. In dit onderzoek werd er gedurende 830 sessies één keer een hengst ingezet tijdens een coachsessie. In dit onderzoek kwam naar voren dat ruinen in therapiesessies minder geagiteerd zijn dan merries. In coachsessies was er geen verschil tussen ruinen en merries.

Leeftijd
De meeste coach- en therapiepaarden hebben een leeftijd tussen de 10 en 19 jaar. Bij therapiepaarden is dit de grootste groep met 77%. Coachpaarden worden ook vaak al op jongere leeftijd of juist nog in de latere levensjaren ingezet (zie figuur 10 en 11). Bij therapiepaarden heeft de leeftijd van het paard ook invloed op de gemoedstoestand die zij ervaren tijdens een sessie. Hoe ouder de therapiepaarden, hoe minder comfortabel ze zich voelen tijdens de sessies.

Figuur 10. Leeftijden therapiepaarden

Figuur 11. Leeftijden coachpaarden

Ras
Ook is geïnventariseerd welke rassen het meest gebruikt worden in coach- en therapiesessies. De rassen zijn vervolgens ingedeeld in koudbloed, warmbloed, volbloed, kruising en ezel. In therapiesessies wordt overwegend gebruik gemaakt van koudbloedrassen terwijl er bij coachsessies een grote verscheidenheid aan rassen te zien is. Het merendeel van de coachpaarden is echter warmbloed (zie figuur 12 en 13).

Figuur 12. Rastypen gebruikt in coachsessies

Figuur 13. Rastypen gebruikt voor therapiesessies

Gezondheid paarden
Naast geslacht, leeftijd en ras speelt ook de gezondheid van het paard een rol bij de inzet in coach- en therapiesessies. In dit onderzoek is daarbij gekozen om de gediagnosticeerde aandoeningen te inventariseren. Iets meer dan 20% van zowel de coach- als therapiepaarden die deelnamen aan dit onderzoek had één of meerdere gediagnosticeerde aandoeningen (zie kader). Opvallend is dat ook jonge coachpaarden (jonger dan 6 jaar) in dit onderzoek een gediagnosticeerde aandoening hadden, bij therapiepaarden hadden alleen de oudere paarden (ouder dan 10 jaar) gediagnosticeerde aandoeningen.

Gediagnosticeerde aandoeningen die voorkwamen in de veldstudie:

- Cushing (PPID)
- Arthrose
- Blindheid
- Kissing spines
- Peesblessures
- Astma
- Patella fixatie
- Polysaccharide storage myopathy (PSSM)
- Overvulde gewrichten

Voor het welzijn van het paard is het van belang om alleen 'gezonde' paarden in te zetten ook al betreft het alleen coachsessies bij of naast het paard. Dit onderzoek toont namelijk aan dat coachpaarden met een aandoening minder comfortabel gedrag laten zien tijdens sessies en juist minder ontkoppeld en meer geagiteerd gedrag zoals staartzwiepen, happen of bijten, oren plat in de nek of lippen die stijf op elkaar geklemd worden in tegenstelling tot paarden zonder gediagnosticeerde aandoening.

Tip:
Zet geen paarden met gediagnosticeerde aandoeningen in bij coach- of therapiesessies; deze paarden laten zien dat ze gestrest zijn en/of pijn ervaren.

6.2 Karakterprofiel

Wat is karakter?
Ieder paard heeft zijn eigen unieke manier van doen. Maar ondanks deze verschillen, zien we in grote lijnen vaak ook heel wat overeenkomsten, waarbij we paarden dan karakteriseren als 'binnenvetter', 'schichtig' of juist 'gemoedelijk'. Hiermee proberen we het karakter van het paard te omschrijven. Maar wat is karakter precies? In het dierenrijk verwijst karakter naar de consistente gedragspatronen, gedragsreacties en fysiologische reacties die individuele dieren over tijd en in verschillende situaties vertonen. Net als bij mensen omvatten deze patronen en reacties een scala aan emotionele, mentale en sociale eigenschappen die een dier onderscheiden van andere individuen binnen dezelfde soort.

Het karakter wordt aan de ene kant bepaald door de genetische aanleg (temperament) waarmee het individu geboren wordt en aan de andere kant door alle ervaringen die worden opgedaan in het leven. De genetische aanleg voor karakter zie je dan ook terug in de verschillen tussen rassen. Bijvoorbeeld het verschil tussen wat meer warm- of koudbloedige paarden. Maar ook als eigenaar of verzorger heb je invloed op de ontwikkeling van het karakter van je paard. Zo kunnen twee paarden dezelfde genetische aanleg hebben voor neuroticisme (de mate van nervositeit en angstigheid van een dier) maar door andere huisvesting, management of trainingsomstandigheden toch verschillen in de mate waarin neuroticisme tot uiting komt.

In dit onderzoek zijn drie karaktertypen in kaart gebracht: neuroticisme, extravertheid en meegaanheid.

Neuroticisme:
Deze schaal loopt van emotioneel stabiel tot neurotisch. Paarden die hier hoog scoren zijn eerder angstig of schrikachtig. Het gaat hier dan om een fysiek aanwezige angstprikkel, bijvoorbeeld het zien van een wolf waarop het paard angstig en schrikachtig reageert. Daarnaast zijn neurotische paarden ook wat nerveuzer en vaker gespannen. In geval van het voorbeeld met de wolf heeft het paard de wolf dit keer nog niet daadwerkelijk gezien, gehoord of geroken, maar houdt er wel rekening mee dat er ieder moment een wolf uit de bosjes zou kunnen springen. Neurotische paarden zijn dus niet alleen voor meer dingen bang, maar ze zijn ook meer gespannen in onbekende situaties. Het tegenovergestelde is emotioneel stabiel. Deze paarden maken zich niet zo snel druk om wat er in hun directe omgeving gebeurt.

Extravertheid:
Deze schaal loopt van introvert tot extravert. Extraverte paarden reageren over het algemeen wat grootser en heftiger en zijn dan ook geneigd om duidelijk aan te geven wat ze van een situatie vinden. Ook wordt de mate van extravertheid wel gezien als de manier waarop een individu omgaat met een beangstigende situatie. Zo zal een introvert paard onder spannende omstandigheden eerder lichamelijk blokkeren met een bijbehorende bevriezingsreactie, terwijl het extraverte paard eerder zal kiezen om ofwel het gevaar uit de weg te ruimen (vechten) of zichzelf uit de situatie te verwijderen (vluchten). Dus waar neuroticisme iets zegt over hoe 'angstig' een dier is, zegt de mate van extravertheid dus meer iets over hoe het paard vervolgens omgaat met die angst wat tot uiting komt in het gedrag.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoedstoestand
5 Keuzetest
6 Paardkenmerken
7 Werkbelasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Meegaandheid:
Deze schaal loopt van niet meewerkend tot meegaand. Mensen vinden paarden die hoog scoren op meegaandheid vaak prettig in de omgang omdat ze veel goed vinden. Dit maakt ze dan ook fijn om mee te werken. Meegaande paarden scoren hoog op tolerantie, goedgemanierdheid, gehoorzaamheid, en laag in koppigheid.

Het karakter van coach- en therapiepaarden
Uit het onderzoek blijkt dat het karakterprofiel van de coach-paarden vrijwel identiek is aan dat van therapiepaarden. Dit betekent dat voor beide type werk coaches, instructeurs en therapeuten paarden met hetzelfde karakter selecteren. De 107 coach- en therapiepaarden in dit onderzoek waren overwegend meegaand (63%), gemiddeld extravert (48%) en ze scoren vrij laag op neuroticisme (33%) (zie figuur 14).

Als we kijken naar het doel waarvoor coach- en therapie-paarden worden ingezet is dit karakterprofiel goed te verklaren. De sterke meegaande eigenschappen van deze paarden zorgen ervoor dat de paarden breed inzetbaar zijn voor diverse cliënten en activiteiten. Een zekere mate van extravertheid is wenselijk omdat dit ervoor zorgt dat de paarden duidelijk aangeven hoe ze een bepaalde situatie beleven wat leidt tot meer communicatie tussen paard en cliënt. De lage scores op neuroticisme bij coach- en therapiepaarden kunnen worden toegeschreven aan het feit dat overmatige angst en stress, en de daarmee gepaard gaande onvoorspelbaarheid van de paarden, ongewenst zijn vanwege de veiligheid van de cliënt.

Figuur 14. Het gemiddelde karakterprofiel van de coach- en therapiepaarden die deelnamen in dit onderzoek.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Doe de karaktertest

Wil jij ook weten welk karakter jouw paard heeft? Doe dan de onderstaande karakter test! Dit is een test van vereenvoudigde versie van de officiële Equine personality test van Dr Carrie Ijichi.

Door de onderstaande vragen te beantwoorden kun je berekenen hoe hoog jouw paard scoort op:

- Neuroticisme
- Extravertheid
- Meegaandheid

Vul de uitslag in, in het webdiagram (figuur 15) en vergelijk de score met het gemiddelde van de coach- en therapiepaarden uit ons onderzoek. Wat valt je op?

Figuur 15. Vul hier het karakterprofiel in van jouw paard.

Hoe meegaand is jouw paard?

Intolerant	1	2	3	4	5	Makkelijk in omgang
Tegendraads	1	2	3	4	5	Goed gemanierd
Eigenzinnig	1	2	3	4	5	Gehoorzaam
Koppig	1	2	3	4	5	Gewillig
Lomp	1	2	3	4	5	Zachtaardig

+ _____

..... : 5 = score

Hoe neurotisch is jouw paard?

Zelfverzekerd	1	2	3	4	5	Angstig
Kalm	1	2	3	4	5	Nerveus
Ontspannen	1	2	3	4	5	Gespannen
Rustig	1	2	3	4	5	Druk
Weinig angstig bij soortgenoten	1	2	3	4	5	Zeer angstig bij soortgenoten

+ _____

..... : 5 = score

Hoe extravert is jouw paard?

Traag	1	2	3	4	5	Voorwaarts
Rustig	1	2	3	4	5	Actief
Gewoonte getrouw	1	2	3	4	5	Avontuurlijk
Stabiel	1	2	3	4	5	Levendig
Weinig energiek	1	2	3	4	5	Zeer energiek

+ _____

..... : 5 = score

Invloed van het karakterprofiel op de gemoedstoestanden van de paarden in coach- en therapiesessies:
Naast het vaststellen van de karakterprofielen van coach- en therapiepaarden is er ook gekeken naar de invloed van het karakter op de gemoedstoestanden. Hier kwamen een aantal punten naar voren.

Coachpaarden:
- Coachpaarden met een meegaand karakter ervaren minder spanning tijdens de sessies.
- Coachpaarden die sterk extravert zijn, voelen zich comfortabeler tijdens de sessies.

Therapiepaarden:
- Therapiepaarden met een meegaand karakter voelen zich comfortabeler tijdens de sessies.
- Therapiepaarden met een extravert karakter bouwen vaker spanning op tijdens de sessies

Tip:
Houd rekening met de karaktereigenschappen van het paard wanneer je het paard wil inzetten voor coach- of therapiedoeleinden.

Invloed van het karakter op het uiten van pijn
Het karakter van een coach- of therapiepaard speelt een cruciale rol in zijn of haar geschiktheid voor het werk en de interactie met coachees en cliënten, evenals in hoe het pijn en ongemak uit.
Uit onderzoek in andere delen van de wereld blijkt dat extraverte paarden sneller ernstige kreupelheid tonen bij milde aandoeningen dan introverte paarden, die zelfs bij ernstige aandoeningen weinig ongemak tonen.

Evenzo vertonen zeer neurotische paarden meer kreupelheid dan emotioneel stabiele paarden, afhankelijk van de aandoening. Het correct inschatten van extraversie en neuroticisme is essentieel voor het welzijn van de paarden, omdat introverte en emotioneel stabiele paarden mogelijk minder snel pijnsignalen tonen, waardoor aandoeningen laat worden ontdekt. In dit huidige onderzoek bleken de coach- en therapiepaarden laag in neuroticisme te scoren, wat wijst op emotionele stabiliteit. Echter, dit brengt het risico met zich mee dat hun pijn bij aandoeningen over het hoofd wordt gezien. Dit is in lijn met onze bevinding dat 20% van deze paarden één of meerdere gediagnosticeerde aandoeningen had.

Tip:
Scoort jouw paard laag op neuroticisme of extravertheid? Houd dan het gedag en de gemoedstoestanden van het paard extra goed in de gaten. Deze paarden hebben de neiging om minder snel pijn te uiten waardoor de aanwezigheid van aandoeningen eerder over het hoofd gezien worden.

Hoofdstuk 7

De werkbelasting van het coach- of therapiepaard

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

7.1 Bereken de werkbelasting van het paard

Om therapie- en coachpaarden duurzaam in te kunnen zetten is het van belang dat ze niet overbelast worden in hun werk. Maar hoe meet je nou de werkbelasting van een coach- of therapiepaard? Binnen dit onderzoek is op basis van de meningen van de experts een formule opgesteld die een indicatie geeft van de werkbelasting voor coach- en therapiepaarden.

De werkbelasting zelf berekenen
De formule werkt als volgt: Vul voor **m** de gemiddelde duur van een sessie (aantal minuten) in, voor **s** het aantal sessies per week en voor **i** de gemiddelde intensiteit van deze sessies. Bij de intensiteit telt zowel het fysieke als het mentale aspect mee, maak hier zelf een goede inschatting van op een schaal van 1 tot 10. De uitkomst van de formule geeft de drie niveaus van werkbelasting (lichte, matige, zware werkbelasting).

Werkbelasting **= m/20 + s + 5 • i + s • i + m/20 (s + i + s • i)**

m = gemiddelde duur van sessie (minuten)
s = aantal sessies per week
i = intensiteit (schaal van 1-10: zeer laag tot zeer hoog)

Tip:
Gebruik de E-learning om de werkbelasting van je paard automatisch voor je te laten uitrekenen.

Vind je het lastig om de intensiteit van een sessie in te schatten? Kijk dan nog eens naar de gedragingen, grenswaarden en gemoedstoestanden uit hoofdstuk 3 en 4.

Scan de QR-code

0 - 75 punten: lichte werkbelasting
Het paard loopt in een week bijvoorbeeld vijf sessies die gemiddeld 30 minuten duren. De intensiteit van deze sessies is laag met een score van twee. Of, het paard loopt in een week bijvoorbeeld maar in twee sessies maar dan wel van 60 minuten met een hogere intensiteit van bijvoorbeeld vier.

76 - 155 punten: matige werkbelasting
Het paard loopt in een week bijvoorbeeld twee sessies per week die gemiddeld 30 minuten duren, met een intensiteit van 10. Of, het paard loopt in een week vijf sessies met een intensiteit van zes. Of, je paard loopt in een week bijvoorbeeld 10 sessies, van 60 minuten met een intensiteit van twee.

156 + punten: zware werkbelasting
Het paard loopt in een week bijvoorbeeld vijf sessies van 30 minuten met een zware intensiteit van acht. Of, je paard loopt in een week bijvoorbeeld tien sessies van 30 minuten met een gemiddelde intensiteit van zes.

Als je paard zware werkbelasting ervaart, zijn er meerdere stappen die je kunt zetten. Overweeg bijvoorbeeld om de lengte van een sessie te verkorten of het aantal sessies per week te verminderen. Uit dit onderzoek is gebleken dat intensiteit van de sessie de grootste invloed op de werkbelasting heeft; dat valt ook op te maken uit de formule. Wil je je paard dus minder belasten, probeer dan vooral de sessies minder intensief te maken voor je paard.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Tip:
Kijk ook eens naar de gedragingen die je paard vertoont, wat gebeurt er met het paard als je speelt met de werkbelasting? Je kunt naar gedragingen kijken die we bespreken in deze gids maar ook naar de gemoedstoestanden die passen bij de verschillende gedragingen. Heeft de werkbelasting effect op de gedragingen en emoties die je ziet bij het paard? Kijk niet alleen naar negatieve gedragingen maar ook eens naar hoe vaak je de positieve gedragingen ziet.

7.2 Inzet coach- en therapiepaarden

Het welzijn van coach- en therapiepaarden wordt beïnvloed door de mate van werkbelasting in coach- en therapiesessies. Bij aanvang van dit onderzoek was de verwachting dat zowel de tijdsduur van een sessie als hoe vaak een paard wordt ingezet, invloed zou hebben op de emoties en gemoedstoestanden van de paarden. Maar op basis van onze resultaten lijken deze twee aspecten op zichzelf geen directe invloed te hebben op hoe het paard zich voelt. Pas in combinatie met de intensiteit van een sessie worden tijdsduur en frequentie relevant.

Figuur 16. Aantal sessies over een periode van 8 weken waarin paarden zijn ingezet voor coach- en therapiesessies.

Bij vergelijking van de inzet van coach- en therapiepaarden valt het op dat therapiepaarden met bijna 4 sessies per week, drie keer zo vaak worden ingezet als coachpaarden die gemiddeld eens in de 2 weken worden ingezet (zie figuur 16).

Duur van de sessie
In dit onderzoek verschillen coach- en therapiesessies van elkaar in zowel activiteit als tijdsduur. Zo kan de duur van een coachsessie sterk variëren van 15 minuten tot een uur waarbij er overwegend vanaf de grond met het paard gewerkt wordt (zie figuur 17) terwijl een therapiesessie in de meeste gevallen 30 tot 45 minuten duurt en er met name gereden wordt op de paarden.

Aantal activiteiten op een dag
Therapiepaarden die al andere activiteiten op de dag hebben gehad, zijn minder comfortabel dan de paarden die nog geen andere activiteiten hebben gehad. Deze activiteiten kunnen verschillende dingen zijn, zoals eerdere lessen, longeren, trainen of rijden. De verminderde comfortabelheid komt mogelijk door zowel fysieke als mentale vermoeidheid. Dat we dit effect niet gevonden hebben voor coachpaarden zou verklaard kunnen worden door het type werk. Therapie-paarden worden in dit onderzoek over het algemeen bereden en vaker per week ingezet dan coachpaarden die gemiddeld eens in de 2 weken een sessie hebben waarbij de cliënt vanaf de grond met het paard werkt.

Tip:
Houd de belasting van het paard in de gaten zeker wanneer deze meerdere keren per dag wordt ingezet. Bereken de werkbelasting voor het paard met de formule uit paragraaf 7.1 en kijk hoe deze werkbelasting het gedrag en de gemoedstoestanden van het paard beïnvloedt.

Figuur 17. Tijdsduur en type coachsessie.

Hoofdstuk 8

Hoe beïnvloeden sessie- en cliëntkarakteristieken het welzijn van de paarden?

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

8.1 Houding en zit van de ruiter

Tijdens het paardrijden is de zit van de ruiter erg belangrijk. Met de zit kan niet alleen het paard gestuurd worden, maar wordt ook de balans van het paard en de drukverdeling op de rug onder het zadel beïnvloed. Met dit in gedachten, is het niet geheel verrassend dat uit dit onderzoek blijkt dat therapie-paarden meer agitatie laten zien bij cliënten die een scheve houding hebben. Deze scheve houding zorgt ervoor dat ze meer naar een kant hellen of juist te veel naar voren of naar achteren leunen. Een goed passend zadel is niet alleen van belang voor het paard maar ook voor de ruiter en speelt ook een cruciale rol in de houding en zit van de ruiter.

Tip: Wordt het paard bereden tijdens een coach- of therapiesessies?

1. Besteed in je sessies extra tijd en aandacht aan de houding en zit van de ruiter.
2. Zijn er mogelijkheden om aan de houding en zit van de cliënt te werken buiten het paardrijden om?
3. Let extra goed op de match tussen ruiter en zadel: Past de cliënt goed in het zadel?
   - Wanneer het zadel te klein is zal de cliënt ook het achterste deel (1/3e) van het zadel vullen. Hierdoor ontstaat er een verkeerde en pijnlijke druk op de rug van het paard.
   - Wanneer het zadel te groot is kan het voor de cliënt lastig zijn om de juiste positie in het zadel te vinden en balans te houden.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

8.2 Methode van opstappen

In therapiesessies worden verschillende manieren gebruikt om op het paard te stappen. Ofwel via een lift, perron of met behulp van een kruk. De resultaten uit dit onderzoek laten zien dat wanneer cliënten opstappen met een kruk in plaats van een lift of een perron, de paarden minder comfortabel zijn in een sessie. Het opstappen met een kruk leidt tot een hogere zijwaartse belasting op het lichaam van het paard ten opzichte van een perron of lift, die mogelijk nog verder toeneemt wanneer de client fysiek niet lenig, sterk en of handig genoeg is om soepel op te stappen.

Tip: Wordt het paard ingezet in therapiesessies?

Beschik je over een lift of perron? Gebruik deze dan zoveel mogelijk om het paard te ontzien. Ook wanneer de client fysiek nog wel in staat is om via een kruk op te stappen.

8.3 Het aantal personen in de ruimte

Het aantal mensen dat aanwezig is tijdens een therapiesessie, heeft invloed op de gemoedstoestand van het paard. Wanneer er meer mensen betrokken zijn bij de begeleiding van het paard, ervaart het paard meer agitatie en voelt het zich minder comfortabel tijdens een sessie. Daarnaast zorgt ook het aantal begeleiders van de cliënt voor meer spanningsopbouw en ontlading bij de paarden. Tijdens coachsessies zijn de paarden vaker ontkoppeld wanneer er meerdere mensen aanwezig zijn bij de sessie.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoedstoestand
5 Keuzetest
6 Paardkenmerken
7 Werkbelasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

8.4 Andere paarden in de sessie

In bepaalde coach- of therapiesessies worden tegelijkertijd meerdere paarden gebruikt. Opmerkelijk is dat de aanwezigheid van andere paarden tijdens een sessie een verschillend effect heeft op coachpaarden vergeleken met therapiepaarden. Coachpaarden lijken zich minder comfortabel te gedragen, terwijl therapiepaarden juist minder spanning opbouwen wanneer andere paarden in dezelfde ruimte aanwezig zijn.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Hoofdstuk 9

Effect van de professional op het welzijn van de coach- en therapiepaarden

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

In paardondersteunde interventies zijn niet alleen paarden en coachees/cliënten betrokken, maar ook de professional die de sessie begeleidt. De coach, instructeur of therapeut heeft een grote invloed op wat er gebeurt in een sessie en draagt daarmee de verantwoordelijkheid voor zowel het welzijn van de coachee of cliënt als van het paard. Door de jaren heen is het aantal coaches, instructeurs en therapeuten in diersondersteunde interventies sterk toegenomen, maar is er tegelijkertijd nog vrij weinig bekend over deze groep professionals. Daarnaast is onderzocht of de gemiddelde leeftijd, opleidingsniveau, ervaring en bekendheid met de paarden van de 48 coaches, instructeurs en therapeuten die meededen en of deze karakteristieken ook invloed hebben op het gedrag van de paarden in een sessie.

9.1 Leeftijd van de professional

Figuur 18. Leeftijd instructeurs en therapeuten

Het merendeel van de 48 coaches, instructeurs en therapeuten in dit onderzoek is 40 jaar of ouder (zie figuur 18 en 19) en heeft bijna allemaal een opleiding tot coach of instructeur gevolgd. Bij therapiepaarden blijkt dat het gedrag van het paard tijdens een sessie beïnvloed wordt door de leeftijd van de instructeur of therapeut. Naarmate de instructeur of therapeut ouder is, vertoont het paard een grotere mate van comfortabel gedrag. Hoewel de coaches, instructeurs en therapeuten in ongeveer dezelfde leeftijdscategorie vallen, hebben instructeurs en therapeuten vaak al veel langer werkervaring in de sector dan coaches. Zo heeft de helft van de instructeurs en therapeuten tussen de 11 - 20 jaar ervaring terwijl dit voor coaches 5 jaar of minder is.

9.2 Bekendheid met het paard waarmee gewerkt wordt

Figuur 19. Leeftijd coaches

Coaches hebben niet altijd de mogelijkheid om met dezelfde paarden te werken. In sommige gevallen kennen ze het paard goed en soms werken ze éénmalig met het paard. Uit dit onderzoek blijkt wanneer de coach bekend is met het paard het paard minder ontkoppeld is tijdens sessies dan wanneer de coach niet bekend is met het paard. Gedragingen die passen bij 'ontkoppeld zijn' zijn zelf-groomen en op rust staan. Dit 'ontkoppeld zijn' geeft aan dat het paard op dat moment niet actief deelneemt aan de sessie.

9.3 Opleiding en achtergrond van de professional

De opleiding en achtergrond van de coach, therapeut of instructeur heeft invloed op het gedrag van de paarden tijdens een sessie. Therapiepaarden bouwen niet alleen minder spanning op tijdens een sessie maar laten ook minder geagiteerd gedrag zien zoals staartzwiepen, oren in de nek, lippen stijf op elkaar klemmen of happen en bijten wanneer de instructeur of therapeut hoger is opgeleid.

Van alle coaches, therapeuten en instructeurs die hebben deelgenomen aan het onderzoek heeft 97% een relevante opleiding gehad voor het vak dat uitgeoefend wordt. Het belang van een goede opleiding wordt dan ook breed gedragen onder de professionals en sterk geadviseerd aan iedereen die wil starten in dit werkveld.

Tip:
Bij het selecteren van een geschikte opleiding is het aan te bevelen om na te gaan of het welzijn van het paard een relevant onderdeel van de opleiding betreft. Denk hierbij aan het correct kunnen inschatten van de gezondheid van het paard, de belastbaarheid en inzetbaarheid op een specifiek moment, de juiste match met de coachee of cliënt en het inschatten van het karakter van het paard.

Ook zal het volgen van de e-learning zowel ervaren als toekomstige professionals helpen om het welzijn van de paarden te waarborgen.

Scan de QR-code

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoedstoestand
5 Keuzetest
6 Paardkenmerken
7 Werkbelasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

9.4 Blijf in gesprek

Het is essentieel voor de professionalisering binnen de sector om de discussie over paardenwelzijn voortdurend te voeden en actief te participeren in professionele dialoog. Dit stelt coaches, instructeurs en therapeuten in staat om door middel van inspiratie, kritische reflectie, en de uitwisseling van 'best practices' gezamenlijk bij te dragen aan de verhoging van de standaarden voor dierenwelzijn. Als professional deel je de collectieve verantwoordelijkheid voor het welzijn van de paarden die ons dierbaar zijn.

Een aantal tips om actief te participeren:

- Zet het onderwerp op de agenda van de intervisiegroep waar je in zit (of vorm een intervisiegroep specifiek voor dit onderwerp!).
- Sluit je aan bij een beroepsvereniging voor paardencoaches/therapeuten/instructeurs.
- Volg bijscholingen (zoals de e-learning) over dit onderwerp, je ontmoet daar gelijkgestemden en je houd je kennis up to date.

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Hoofdstuk 10

Conclusie

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

De algehele eerste indruk van het welzijn van coach- en therapiepaarden toont een overwegend positief beeld. Gedragstesten wijzen uit dat therapiepaarden over het algemeen tevreden uit een therapiesessie komen, waarbij de ervaren werkbelasting van de sessie vergelijkbaar is met die van een reguliere rijles. Bovendien laten zowel coach- als therapie-paarden tijdens de sessies niet overmatig veel gedragingen zien die duiden op negatieve emoties, wat suggereert dat zij zich grotendeels op hun gemak voelen tijdens de activiteiten.

Desondanks zijn er enkele belangrijke aandachtspunten om het welzijn van de paarden te waarborgen en verder te verbeteren. Uit dit onderzoek blijkt dat 20 procent van de onderzochte paarden één of meerdere gediagnosticeerde aandoeningen heeft. Paarden met aandoeningen voelen zich minder comfortabel tijdens een sessie en vertonen meer agitatie. Het is dan ook van belang dat alleen fitte en gezonde paarden die vrij zijn van pijn, worden ingezet in diersondersteunde interventies.
Hoewel gedragingen die wijzen op negatieve emoties in beperkte mate voorkomen, betekent dit niet automatisch dat paarden positieve emoties ervaren tijdens een sessie. Er zou dan ook meer aandacht besteed moeten worden aan het herken-nen en stimuleren van deze positieve gedragingen om de sessies aangenamer en verrijkender te maken voor de paarden.

Naast momenten van comfort, ervaren paarden tijdens sessies een scala aan andere gemoedstoestanden, waaronder spanning, het opbouwen en ontladen van spanning, rusteloosheid, agitatie en ontkoppeld zijn. Vooral gemoedstoestanden zoals spanning, rusteloosheid en agitatie zijn een teken van ongemak bij het paard. Dit geeft aan dat er aspecten binnen de sessies zijn die als onaangenaam worden ervaren door de paarden. Wanneer professionals in staat zijn om de gemoedstoestanden van de paarden te herkennen biedt dit mogelijkheden om de sessies aan te passen op de behoeften van het paard. Hoe belastend de coach- of therapiesessies zijn voor een paard wordt met name bepaald door de intensiteit en niet zo zeer door de frequentie of de duur van een sessie.

Het is dan ook van belang dat professionals rekening houden met de intensiteit van eerdere sessies wanneer ze een paard inzetten. De intensiteit van de sessies kan worden ingeschat aan de hand van de gedragingen en gemoedstoestanden van het paard en de activiteiten die hebben plaatsgevonden in een sessie.

Uit de risico-inventarisatie op het gebied van gezondheid, werk en management van paarden blijken de grootste risicofactoren voor het welzijn van coach- en therapiepaarden:
1) slecht passend harnachement, 2) beperkte bewegingsruimte, 3) onvoldoende sociaal contact in de huisvesting, 4) paarden met overgewicht en 5) onvoldoende ruwvoer zowel in hoeveelheid als beschikbaarheid. Het is cruciaal dat professionals in het veld zich bewust zijn van deze risicofactoren en waar nodig proactief preventieve maatregelen nemen om het welzijn van coach- en therapiepaarden te verbeteren.

Met alle resultaten uit dit onderzoek biedt deze gids diverse praktische handvaten om het welzijn van de coach- en therapiepaarden te verbeteren. Maar alles valt en staat met het herkennen en interpreteren van het gedrag van het paard.

Het echte succes in het waarborgen van het welzijn van paarden ligt in onze handen: Dus blijf leren, blijf kijken maar bovenal ga er mee aan de slag!

Dankwoord

Dank aan alle consortiumpartijen, Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA, collega's, studenten en professionals uit het werkveld die dit onderzoek tot een succes hebben gemaakt.

Bijlage

Start
1 Intro
2 Management
3 Gedrag
4 Gemoeds-toestand
5 Keuzetest
6 Paard-kenmerken
7 Werk-belasting
8 Effecten sessie
9 Effecten professional
10 Conclusie

Toelichting afkapwaarden voor indeling in categorie

Gedrag	Niet	Soms	Regelmatig
Actief orenspel	0%	1 tot 10%	Meer dan 10%
Oren naar voren	0%	1 tot 10%	Meer dan 10%
Oren plat in de nek	0 keer	1 tot 5 keer	Meer dan 5
Staartzwiepen	0 keer	1 tot 5 keer	Meer dan 5
Staart losjes	0%	1 tot 30%	Meer dan 30%
Smakken of kauwen	0 keer	1 tot 5 keer	Meer dan 5
Gapen	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Lippen stijf op elkaar	0%	1 tot 30%	Meer dan 30%
Hoofd laag	0%	1 tot 10%	Meer dan 10%
Hoofd hoog	0%	1 tot 10%	Meer dan 10%
Schudden met hoofd	0 keer	1 tot 5 keer	Meer dan 5
Toenadering zoeken	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Happen of bijten	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Afstand nemen	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Briesen	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Snurken - blazen	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Op rust staan	0%	1 tot 30%	Meer dan 30%
Schrapen	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Zelf groomen	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Mesten	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2
Rollen	0 keer	1 tot 2 keer	Meer dan 2

AERES
HOGESCHOOL
DRONTEN

aereshogeschool.nl

Aeres Hogeschool Dronten
De Drieslag 4
8251 JZ Dronten
088 - 020 6000

info.hogeschool.dronten@aeres.nl